OPONENTSKÝ POSUDEK NA MAGISTERSKOU PRÁCI

Bc. Barbora Nováková

Tulení kůže: Interpretace islandské pohádky a jejích motivů ve vztahu ke staroseverskému symbolickému rámci

ÚFaR FF UK 2020

vypracoval: Jan A. Kozák, PhD.

Práce Barbory Novákové podrobně rozebírá jeden konkrétní islandský lidový příběh a představuje jeho interpretaci na základě analýzy jednotlivých motivů a obsahového srovnání se skupinou geneticky a geograficky spřízněných narativů (irských, britských atd.). Vedle tohoto víceméně synchronního srovnání s podobnými pozdními folklorními příběhy provádí autorka ještě diachronní srovnání se staršími eddickými a ságovými paralelami. Výsledkem je interpretace, která nenabízí nějaké jednoduché řešení ve stylu „vrah je zahradník", ale výkladem je na jedné straně samo předestřené pole významů vyvstavších ze srovnávací práce, z něhož pak autorka destiluje některé jasnější kontury jako například mediační a liminální roli tulení ženy, a příběh sám vnímá jako řešení určitého „záseku" v symbolické soustavě. Spolu s tím nabízí autorka také konkrétní schemata v podobě dvojice kvaterních struktur, do nichž hlavní postavy a motivy situuje a které využívá jako nástroje pro systematizaci vztahů a výkladu samotného.

Zcela osobně musím na tomto místě poznamenat, že nejsem příliš ideálním oponentem, ježto jádro práce je vlastně velmi pečlivým a systematickým pokusem aplikovat styl výkladu a principy interpretace, který se v rámci ÚFaRu snažím rozvíjet a k němuž vedu studenty. V mnohých směrech (hlavně v zevrubnosti a poctivé exemplifikaci všech paralel k nějakému motivu) jde přitom práce v něčem dál, než co jsem kdy předvedl sám. Práce provozuje charakteristickou syntézu antropologicko-sémiotického přístupu s fenomenologicko-jungiánským (kombinace obvykle chápaná jako neslučitelná), za použití metod typu amplifikace nebo komutační test a schématy typu jungiánská

kvaternita. Je těžké se strefovat do toho, co osobně považuji za ideální metodu pro výklad mýtů a pohádek. Autorka postupuje tak systematicky, že její výkladové jádro hodlám v budoucnu doporučovat studentům jako vzor pro inspiraci v této metodě.

Velmi oceňuji také autorčin přirozený a nenásilný komparativismus, který je prováděn s náležitou ostražitostí a rezervacemi. Komparace stojí na solidních nohách, protože jsou srovnávány oblasti (Skandinávie, Irsko, Anglie, Slované, dále v menší míře např. Finsko), které jsou geograficky, kulturně a často i geneticky blízké, přenášení významů proto nepůsobí nedůvěryhodně. Hlavní síť komparací je mezi kulturami sdílejícími totéž moře a disponujícími téměř identickým syžetem. Během komparací je také rozkrýváno nejen strukturální jádro, ale i symptomatické rozdíly mezi jednotlivými verzemi. Velmi dobře je to vidět obzvláště na případu komparace tuleně a labutě, kde autorka poctivě předestře jak podobnosti, tak odlišnosti.

Dále bych chtěl také vyzdvihnout to, že autorka v práci aplikovala velké množství religionistických konceptů a teorií, a to nejen ty mnou protežované, ale i řadu dalších, a v naprosté většině případů je to aplikace nikoliv mechanická, ale organická, promyšlená, se zřetelným pochopením toho, jak tyto koncepty fungují a s citem pro jejich vzájemnou návaznost.

Přesto však lze práci z několika hledisek kritizovat:

1) Autorčin styl je velmi čtivý a rozkošně osobitý, zároveň ale místy možná až příliš hovorový (ledabylé házení angličtiny např. „pro religionistu je tento level zcela přirozeným prostředím“, s. 88, „nepodařilo tak moc ponořit“, tamt. – „moc“ je hovorové)

2) Práce obsahuje nemálo nepřesností a překlepů specificky v cizojazyčných slovech a jménech, např.:

Lagarfjslót, s. 4, … správně Lagarfljót

Grímson, s. 5, … správně Grímsson

garmet, s. 13 … správně garment

imramma, s. 32 … správně immrama

Haimdall, s. 46 … správně Heimdall

4) Poněkud mě rušilo nepřekládání angličtiny. Práce by měla být psaná v jednom jazyce, neměla by to být makarónská poezie. Pokud se autorka domnívá, že citace by měly být čtenáři k dispozici v originále, tak je mohla umístit do poznámky pod čarou k přeložené citaci.

3) Zatímco u některých symbolů pokrývá všechny hlavní mytologické paralely, v případě motivu vlasů jsem postrádal paralelu s vlasy bohyně Sif, s vlasy Váliho a případně s vlasy Haralda Krásnovlasého. Obecně to ukazuje na různě husté pojednání o jednotlivých symbolech, které bylo řízeno mě málo srozumitelným klíčem.

4) Kapitola „Přítomnost in absentia" mě nepřesvědčila (lépe řečeno jsem ji asi nepochopil) a potřeboval bych ji při obhajobě od autorky vysvětlit. Podle mého názoru přítomnost tuleního partnera v jiných verzích nijak neimplikuje jeho skrytou přítomnost v islandské verzi. Právě naopak, zajímavá specificita islandské verze je v jeho absenci. Snaha ho tam tímto trikem dostat smazává unikátnost islandské varianty.

5) První kvaternita (s klíčem a dětmi) mě naprosto nepřesvědčila. Připadá mi jako náhodná konstrukce. Potřeboval bych ji opět objasnit, je možné, že jsem ji jen nepochopil. S druhou kvaternitou souhlasím, ale dolní řádek (tulení muž – děti) bych stranově prohodil, protože pak je funkčním adekvátem/variantou sňatkového kvaternia. Ve sňatkovém kvaterniu je animus a muž v pozicích v nichž by měli být lidský muž a tulení muž v konstruované kvaternitě.

6) Přestože práce provádí velmi pečlivou analýzu a navrhuje na závěr interpretaci, která má specifické a originální kontury, přesto trochu zavání klišovitým závěrem většiny strukturalistických interpretací, které na konci všeho dojdou k závěru, že hlavní hrdina je „liminální" a „mediátor". Přiznám se, že mám vždycky pocit marnosti, když téměř všechno a cokoliv je „liminální" a „mediátor". Doléhá na mě dojem cochcárny a prázdnoty. Není to problém autorky, ale samotné metody-teorie: Moře je vlastně liminální, protože leží mezi dvěma zeměmi, břeh je liminální, protože leží mezi zemí a mořem a země je liminální, protože leží mezi dvěma moři. Kůň je liminální, protože umí přenášet mezi prostory, pták je liminální, protože umí létat mezi prostory, žížala je liminální, protože umí být pod zemí i na povrchu atd. atd. Rád bych se během obhajoby pobavil o tom, jestli si je autorka vědoma tohoto problému a jak se k němu staví. Ono to nějaké řešení má, ale chtěl bych ho slyšet od autorky.

7) Za poněkud problematické považuji to, že autorka pracuje úplně stejným způsobem se synchronní komparací a s diachronní komparací – oboje je pro ní „mytologická amplifikace“. (Pokud tomu tak není, rád se nechám vyvést z omylu.) Zatímco synchronní komparaci provádí podle mého názoru zcela na jedničku (tj. různé varianty příběhu z okolních zemí), srovnávání se staroseverskou mytologií nemůže probíhat stejně, protože je to jiná osa. Vzdálenost mezi *Húsdrápou* a *Příběhem o Tulení ženě* je podobně propastná jako vzdálenost mezi Tacitovou *Germanií* a *Poetickou Eddou*. Nelze je chápat jako paralely, ale jako vzdálené potomky.

8) Na straně 19. a 20. autorka slibuje kromě mytologické úrovně pojednat také úroveň kulturní a osobní. Kulturní úroveň je pouze nakousnuta (filmy *Ondine* a *Song of the Sea*) a osobní zcela pominuta. Zrovnatak autorka slibuje na závěr vyjasnit vztahy a užitečnost strukturalismu a psychologického výkladu, ale k tomu nedojde také. Důvod je zřejmý – už úroveň mytologická práci nafoukla do takového obra, že na další nezbyl čas ani prostor, stejně jako na teoretickou diskuzi v závěru. Řešení by bylo jednoduché, přeformulovat s 19-20 tak, aby neslibovala nebo nenaznačovala to, co se nestane. Osobně se domnívám, že rozšíření práce o kulturní rovinu by ji mohlo skutečně obohatit a rovněž učinit relevantnější pro současnou kulturu, ale pochopitelně rozsahově by bylo naopak potřeba krátit. Závěr pak působí současně inspirovaně, ale současně vyčerpaně a neúplně.

9) Čímž se dostáváme k významnému prohřešku, a tím je rozsah práce. Pokud se můj editor nepřepočítal, pak má práce 150 normostran (nejspíše počítáno včetně materiálu poznámek pod čarou), přičemž maximum pro magisterskou práci by mělo být 80! Dalo by se říct, že pokud by se autorce podařilo doplnit kulturní rovinu a závěrečnou teoretickou diskuzi, které slíbila, pak by se jednalo o celkem standardní a dobrou disertaci. Ale umění se vejít do rozsahu je také součástí úkolu a ten autorka rozhodně nezvládla.

STRUKTURA ARGUMENTACE

hodnocení: 7 bodů z 8.

(Strhávám bod za vadu ve výkladovém rozvržení práce: slíbené kulturní a osobní a metodologické diskuze, které se nestanou)

FORMÁLNÍ ÚROVEŇ

hodnocení: 5 bodů z 8.

(Strhávám bod za styl a za omyly v cizojazyčných slovech a dva body za masivně překročený rozsah)

PRÁCE S PRAMENY

hodnocení: 8 bodů z 8.

(Práci s prameny považuji za obzvláště obdivuhodnou – autorka využívá naplno jak teoretickou literaturu, tak staroseverské primární prameny, tak prameny z řady okolních kultur)

VLASTNÍ PŘÍNOS

hodnocení: 8 bodů z 8.

OBECNÝ PŘESAH PRÁCE

hodnocení: 8 bodů z 8.

(Práce je výtečnou ukázkou aplikace celé řady obecných religionistických teorií a metod, měla by být inspirativní pro nespecialistu)

celkové hodnocení: 7 + 5 + 8 + 8 + 8 = 36, tj. **výborně**.

Práce splňuje všechny nároky kladené na diplomovou práci, oponent ji proto doporučuje k obhajobě se známkou **výborně**.

V Brně dne 5. 9. 2019 Jan A. Kozák, PhD.